

ziji Zagreb, budući da zauzima važno mesto i u njenoj upravljačkoj hijerarhiji.

Govoreći o samoupravnom struktuiranju masovnih medija, Plenković je po jednu glavu knjige posvetio svakom od njih: štampi, radiju i televiziji. U svakom odeljku polazi od maksimalističkog zahteva da samoupravljači prera- stu ulogu primalaca (recipijenta) informacija i da postanu »komunikatori u malom« – samoupravna osoba, kako to zove autor. Otuda ovaj deo knjige provetava izrazitim prosvetiteljstvom. Plenković opisuje odlike svakog od masmedija, skreće pažnju čitaocima šta u njemu trenutno ne valja, a zatim nam daje i skraćeni kurs iz teorije i tehnike novinarstva. Nabroja oblike novinarskog izražavanja i tipove novina, odnosno radio i televizijskih programa, blokova i emisija. Za čitaoca koji to već poznaje, ovaj deo knjige liči na priručnik iz novinarstva, jedan od boljih koje smo imali priliku da vidimo. Međutim, sa stanovišta teme zadate u naslovu knjige, tekst se pretvara u nekonzi- stentan »omnibus informatorij« – da se poslužimo Plenkovićevim izrazom. Što je još manje pohvalno, zahtevi su opet vrlo visoki: »... – kako radijski izraz osloboditi opće funkcije komunikatora i osposobiti ga za tribinsko, slobodno i potpuno ravnopravno komuniciranje svih subjekata radi uskladi- vanja mišljenja, stavova i ponašanja. Problem je tehnički riješen, ali je sada pitanje kako da se nađu adekvatna žurnalistička rješenja.« (str. 194) – a odgo- vori neprimereni tim zahtevima. Na više mesta moguća poželjna rešenja nude nam se kao citati iz predloga programskih shema RTV Zagreb iz 1976/77. godine! No, shvatili smo zašto su i ti dokumenti uvršćeni u tekst. Plenković je sudelovao u njihovom stvaranju i javnom publikovanju, tako da je konačno, u spisku korišćenih radova, sam izbio na prvo mesto s daleko najvećim brojem izvora – čak devetnaest!

Posebno mesto u prikazu posvećujemo autorovoj mucu s citatima. Nije nam jasno zbog čega je prihvatio da u istom tekstu neke citate koristi dva puta, kao one V. Mićovića na str. 29-30 i posle na str. 43, ili K. Marksa »O jevrejskom pitanju« na str. 15-16 i str. 57. Čitava lepeza lepih iskaza o reportaži (str. 142) ostala je, s druge strane, bez navođenja izvora. U tekstu se poziva na Zakon o sprečavanju zloupotrebe slobode informisanja iz 1973. godine, iako je on zamenjen, gotovo istovetnim tekstom, 1976. godine. Ali, potrebu ove digresije o citatima vidimo najviše zbog ogromne greške koja je proma- kla i autoru i recenzentima. Na str. 49 nalazimo prevod Marksovog »Razma- tranja 6. rajnskog landstaga«, u kojem je vrlo poznata izjava o slobodnoj štampi kao ogledalu duha jednog naroda, koja se u Plenkovićevoj knjizi zavr- šava podvučenom poentom: »... Ona je duhovno ogledalo u kome narod vidi sam sebe, a samoupravljanje jeste prvi uvjet mudrosti.« Da je prevod tačan, imali bismo pred očima epohalno otkriće, da je Karl Marks još 1839. godine pisao o samoupravljanju. Na žalost, njegova poenta glasi: »... a samoposmatranje jeste prvi uslov mudrosti« (»Marx und Engles uber die Presse«, Chrestomathie, teil I, Karl Marx Universität, Leipzig 1975, str. 35, ako se nemački jezik uzme kao verodostojan prenosnik Marksovih misli). Prema tome, ovakav citat treba u najmanju ruku javno demantovati.

Mada nam autor knjige »Demokratizacija masmedija« sugerije (str. 70) da je potrebno svaku knjigu čitati barem tri puta, da bismo je shvatili i izvr- šili kritičko vrednovanje, potpisnik ovih redova to nije bio u stanju. U stvari, prikazivač je sklon da takvu izjavu M. Plenkovića relativizira, i da doda: To ne može da važi za svaku knjigu – pa ni za ovu koja je upravo prikazana.

MAURICE GODELIER: »MARKSIZAM I ANTROPOLOGIJA«,

»Školska knjiga«, Zagreb 1982.

Piše: Bojan Jovanović

Iskustvo zasnivanja lingvistike kao posebne nauke i saznanja ostvarena u njenim najvišim dometima bili su od presudnog uticaja na niz naučnih disciplina koje su svoje teorijsko-metodološko osvešćenje konsekventno spro- vodile do fundamentalne kritike samog predmeta svojih dotadašnjih istraživa- nja. Polazeći kako od njenih bazičnih lingvističkih pretpostavki, tako i od izvesnih filozofskih i psihoanalitičkih saznanja, strukturalistička antropolo- gija se u horizontu teorijske misli konstituiše kao istinska savremena nauka o čoveku. Međutim, tek je uspostavljanjem dijaloga između marksizma, strukturalizma i egzistencijalizma došlo do pokretanja izvesnih tema bitnih za razumevanje kompleksnih relacija unutar entiteta kulture kao determi- nante čovekovog celokupnog bića. Takode, treba pomenuti i to da je u ok- viru antropologije došlo do oživljavanja interesovanja za ranije Marksove antropološke radove u cilju rekonstruisanja prvobitnog idejnog okvira njego- vih antropoloških stavova. Ali, kako klasik marksizma nije stigao da napiše i sopstveno delo posvećeno starom društvu, njegove kritičke primedbe Mor- ganovom delu, kao i njegove ranije studije, pružaju mogućnost utvrđivanja onih metodoloških pretpostavki kojima dijalektika predstavlja kako osnov, tako i njihovu najvitalniju konstituentu. Upravo je ovo metodološko jezgro i privuklo Godelijea Marksu radi razmatranja i pokretanja više teorijski i meto- dološki relevantnih antropoloških pitanja. Otkrivajući neke zajedničke momente u marksizmu i strukturalističkoj antropologiji, francuski antropolog na osnovu determinirajućeg značenja strukture i Marksovog poimanja na- čina proizvodnje nastoji da utemelji ekonomsku antropologiju kao svo- jevrstu naučnu sintezu marksizma i strukturalizma.

Sledeći liniju svojih ranijih antropoloških proučavanja, utemeljenih de- lom »Racionalnost i iracionalnost u ekonomiji« (1966), Godelije na osnovu vitalnih teorijsko-metodoloških polazišta otkrivenih u Marksovom »Kapitalu« nastoji da utvrdi da u primitivnom društvu sistemi srodstva i religije imaju karakter privredne strukture, identičan izvesnim proizvodnim odnosima. Svestan toga da se ova struktura ne može identifikovati s bilo čim u okviru sistema razvijenih zapadnih društava, on posebnu pažnju obraća na analizu onih činilaca koji konstituišu njenu konkretnu arhajska i istorijska realnost. Smatrajući ekonomske i idejne elemente bitnim za razumevanje sveukupno- sti društvenih pojava, autor »Marksizma i antropologije« posebnu pažnju obraća na ulogu novca i fetišskog karaktera robe kao svojevrsan produže-

tak magijsko-religijskih obmana, karakterističnih za kulturu primitivnih dru- štava. U tom smislu od posebnog je značaja utvrđivanje koordinata produk- tivnog aspekta analogijske misli, koja na planu religijskog postoji kao sredstvo timačenja sveta, dok na nivou magijskog odgovara načinu praktič- nog delovanja i preobražavanja sveta. Međutim, uz napomenu da se stroge granice između religije i magije ne mogu tako lako povući, vrlo je značajan autorov pokušaj utemeljenja teorijski relevantnih pretpostavki za razumeva- nje same suštine magijske prakse.

Polazeći od kompleksne strukture načina proizvodnje, Godelije smatra da realnost svake od njenih instanci treba otkriti i rekonstruisati tokom sa- mog procesa naučnog saznanja. U tom smislu bi se moglo reći da i oblast magijsko-religijskog, neosvojena mišljenjem, ostaje u domenu bespojmov- nog realiteta. Zato magija u ovom kontekstu i nije kategorija koja tumači, već upravo kategorija koju treba protumačiti. Sagledane kao posebna oblast ljudske prakse, magijsko-religijske pojave ne predstavljaju samo odraz prirode i načina proizvodnje u određenoj zajednici, već i specifičnu čovekovu delatnost kojom se želi ovladati određenim situacijama. U kontek- stu specifične proizvodnje, magija je način stvaranja imaginarne realnosti kroz koju se opšti zakon proizvodnje samo prelama u posebnom vidu.

Sučeljavanje Levi-Strosovog strukturalizma i Marksove istorijsko-mate- rijalističke dijalektike aktuelizuje neka već od ranije poznata pitanja o mo- gućnosti relacija između strukture i istorije, kao i između analitičkog i dia- lektičkog mišljenja. Zato ovu Godelijeovu knjigu i treba shvatiti kao jedan od doprinosa započetom produktivnom prožimanju strukturalističke i mark- sističke antropologije, prožimanju koje nije bez svojih ograničenja, ali koje doprinosi da onih »belih površina« na karti razumevanja suštine čovekove kulture i prošlosti bude što manje.

